



associació catalana de sociologia

societat catalana de sociologia de
l'institut d'estudis catalans

núm. 19 gener 1993

Presentació: l'ACS avui

L'Associació Catalana de Sociologia, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, té ja la seva petita història que arranca dels anys seixanta caracteritzats pel voluntarisme i la manca d'institucionalització.

Com totes les entitats voluntàries ha tingut moments d'entusiasme generós i de dinàmica interna desbordant: la prova n'és que es va arribar a fer trobades catalanes de sociologia i sistematitzacions de conferències organitzades entorn de les característiques estructurals i conjunturals de la societat catalana actual.

La publicació *Visió de Catalunya: el canvi i la reconstrucció nacional des de la perspectiva sociològica* (Diputació de Barcelona, 1987, Biblioteca Prat de la Riba, n.4) que recull les sessions realitzades en tres blocs de conferències (6-11, VI, 1983; 17-21, X, 1983 i 24-28, I, 1984) en la que hi participaren trenta-quatre professionals d'àmbits diversos de les disciplines socials, és una joia col·lectiva exemplar d'una anàlisi de la societat catalana d'aleshores i fruit també d'un gran esforç col·lectiu.

Aquella fita va suposar un punt modal de dinàmica interna que donaria pas a una devallada progressiva fins arribar al moment de decaure pràcticament en la inviabilitat. S'ha tornat al voluntarisme dels primers temps; però ara amb persones que són en minoria i en el context d'una forta institucionalització progressiva.

Si és veritat que la participació i l'associacionisme el fan les persones, ens movem en un ambient de desídia en el que molts professionals han realitzat majoritàriament un assentament en el funcionariat universitari en el que no són pas pocs els qui han lograt l'ascensió al nivell del que algú ha anomenat «els mandarins», o sigui, la càtedra, la cúpula més alta de la institució universitària.

Què ha passat exactament? La progressiva institucionalització de la sociologia, que en aquells anys 80 s'albirava amb optimisme com «un període nou per a la sociologia catalana» amb la seguretat que el producte esmentat fos un punt d'arrancada i un no treballar des de zero, ha donat pas a uns efectes perversos des d'almenys tres perspectives que ens sembla important d'analitzar: el de la producció, el de la solidaritat i el de la participació associativa.

1. Des de la producció, del fet que en el context d'un mercat tremendament competitiu, s'ha imposat la llei de la selva, la del «salvi's qui pugui».

L'oferta de professionals s'ha incrementat en un mercat de treball que no és elàstic. La sociologia com a disciplina és socialment apreciada i podríem dir que està de moda; però ho és als mitjans de comunicació, a les associacions ciutadanes i en la mentalitat de la gent; i això sense massa coneixement de en què consisteix puix que es pretén fer parlar i dir al sociòleg allò que no pot dir, com una mena de bruixot i, per altra banda, es veu la sociologia des de la lectura única de «la persona que es cuida de les estadístiques».

La institucionalització de la disciplina és un fet en els contextos acadèmics de la universitat; però no en la vida institucional de Catalunya: no hi ha demanda d'estudis de planificació urbana, educativa, hospitalària, de serveis socials o pel que fa a les polítiques d'intervenció en general. I, quan aquesta demanda es desperta, no es descobreix fàcilment la necessitat d'invertir-hi diners; els resultats de la recerca sociològica es consideren cars i, el que és més greu, sense una eficàcia operativa.

Es per això que en moltes d'aquestes tasques hi trobarem l'economista, el jurista, l'arquitecte, l'enginyer, el psicòleg...; però només de manera excepcional el sociòleg. Segons les administracions és un inversió improductiva. Els planificadors són de l'àmbit dels recursos econòmics, de les condicions de legalitat burocràtica en un estat de dret o del tractament; no de l'àmbit de l'eficàcia educativa, de la qualitat assistencial o, en definitiva, del benestar general de la població.

Això està donant via lliure a una relativa i important producció teòrica dels problemes sociològics quotidians; però de cap manera es pot parlar d'una sociologia aplicada a la realitat de la vida quotidiana de la nostra societat.

La institucionalització és purament acadèmica i lligada al prestigi que l'exercici de la docència connota, perquè a la universitat els professionals no investiguen, sinó que només fan currículum. En tot cas, es repassen minuciosament els BOE i els butlletins oficials nacionals i estrangers per a veure on ofereixen beques, ajuts i, potser massa sovint, viatges d'estudis fàcilment identificables amb unes generoses vacances pagades. La productivitat científica operativament útil no es veu enlloc o, per ésser més generosos, excepcional.

2. Des de la solidaritat, la situació present també és regressiva. Els «regnes de Taifes» creats en els departaments de sociologia

universitaris no estan gens cohesionats quan no enfrontats. A part la distància infinita entre ells, entre la burocràcia administrativa que exigeix l'acadèmia i la competitivitat generada pel mateix accés a la funció pública, no es pot parlar tampoc de cohesió interna a l'interior de cada un dels departaments. Sense deliberadament voler-ho, cada professional esdevé un enemic del que hi ha al costat. I s'explica, perquè cal ascendir, aprofitar les poques oportunitats i escalar astutament l'escalafó burocràtic que tan magistralment va analitzar Max Weber; ésser grimpador «d'ofici» exclou la més petita guspira de solidaritat.

El resultat és que ningú sap què fa el veí, només se'n té una vaga notícia, una informació dispersa o una intuïció més o menys encertada. No hi ha una posta en comú, un vertader i real debat científic que, no solament pugui fer avançar la disciplina a casa nostra, sinó que li doni una imatge pública i reconeguda, una credibilitat.

Qui sap si per hipòtesi la proliferació de possibilitats d'investigació fora de la universitat generaria la necessitat dels contactes entre els professionals; però l'únic que es pot dir és que la precarietat d'aquest mercat no produeix aquesta necessitat ara per ara.

Les plataformes professionals actuals, associatives o corporatives, no són una fita dels que s'hi dediquen i el personal se'n manté alegrement al marge. L'individualisme està servit i la mercantilització de la tasca sociològica en un mercat no elàstic dóna com a resultat que tota aspiració es programi només i únicament en funció del currículum professional i d'allò que pot constituir un rendiment que serveixi directament l'interès personal més immediat i immediatista.

3. La no participació associativa a l'Associació Catalana de Sociologia o corporativa al no tan recent Col·legi de Doctors i Llicenciats en Polítiques i Sociologia ja és només una conseqüència del que hem analitzat precedentment.

En principi, és sorprenent veure com no són pas poques les persones que àdhuc n'ignoren la seva existència; sabem per Durkheim que no hi ha una realitat col·lectiva que pugui ésser explicada per la suma de la psicologia de les persones que la integren. No hi ha res en la societat que sigui fruit de la causalitat.

L'Associació Catalana de Sociologia compta en aquests moments amb uns 200 socis que paguen fidelment la quota (actitud entre generosa i heroica per la seva part comptant, potser, amb una certa nostàlgia del que fou històricament l'associació) encara que la majoria no s'interessin per cap activitat, ni assemblea, ni res. El Col·legi va rebent inscripcions en compta gotes i en aquests moments no excedeix els 70 col·legiats. Som a un punt mort com a resultat del que es porta dit fins ara.

Ambdues entitats, l'Associació i el Col·legi, podrien ésser plataformes que dinamitzessin la nostra professió; des de la formació de post-grau a la comunicació d'experiències i avenços teòrics i metodològics científics, passant per la defensa de la professió contra l'intrusisme professional o amb la penetració militant a les instàncies de l'administració i altres on la

presència de la sociologia pugui ésser necessària; però el punt mort actual és més fruit de la situació personal i professional dels associats o dels col·legiats que no pas de les estructures de l'associació i de la corporació. Participar en aquestes institucions voluntàries no té una dimensió mercantilista ni dóna prestigi; difícil atzucac que en aquests moments és insuperable.

Una mostra de tot el que estem dient és que ni ens ha estat possible llençar-nos a fer un directori dels professionals de la sociologia a Catalunya pel risc de parcialitzar la nostra imatge; ni es van recollir les dades suficients per manca de resposta dels mateixos associats. Es un fidel reflex d'un estat general que no ens ha de dur al pessimisme, sinó al realisme: no es pot començar la casa per la teulada, perquè podríem equivocar-nos.

Raimon Bonal

President de l'Associació Catalana de Sociologia

Els socis de l'Associació opinen sobre la mateixa

El mes de maig del 1992 es va consultar els nostres socis sobre les activitats desitjables i esperables de l'Associació; fou una demanda de l'Assemblea celebrada el mes d'abril.

Lentament, van anar arribant algunes respostes i la recepció de les mateixes es va tancar l'1 de juliol; en vam comptabilitzar només 13 sobre les que es basa aquesta síntesi del seu contingut.

Al petit qüestionari hi havia quatre punts referits al desiderata del que hauria de fer l'ACS: fórmules de realització, àmbits de coneixement, temàtiques concretes i plantejament organitzatiu. La síntesi de les suggerències i requeriments expressats és la que segueix.

1. Sobre fórmules de realització

- a) Curssets de postgrau, tancats, amb matrícula i donant un certificat o diploma (5 respostes).
- b) Debats sobre temàtiques d'actualitat, oberts i com elements d'agitació i propaganda (4).
- c) Exposició més o menys sistemàtica de recerques autònomes i actuals (4).
- d) Tertúlies científiques com activitat permanent de l'ACS (3).

d) Aprofitar cursos organitzats als departaments universitaris i altres institucions acadèmiques realitzats per persones vingudes de fora amb informació als socis de la seva convocatòria. Moltes vegades es tracta de personatges que vénen per altres coses i una millor comunicació obriria possibilitats culturals sense despeses suplementàries (2).

e) Seminaris (1).

2. Sobre àmbits de coneixement

- a) sociologia urbana (5 respostes).
- b) marginació social, desviació, pobresa (3).
- c) sociologia de la sociologia: visió crítica (3).
- d) sociologia del coneixement (2).
- e) sociologia de la vida quotidiana (2).
- f) sociologia de la comunicació (2).
- g) sociologia política (2).
- h) sociologia de la família (aprofitant l'any 1993) (2).

amb una resposta: sociologia religiosa, els canvis a fi de segle, sociologia ecològica, integració social europea, sociologia de la cultura, sociologia de l'educació, Barcelona després de les Olimpíades, post-marxisme, població, sociologia rural, sociolingüística, política social i desenvolupament local.

3. Sobre temàtiques concretes

- a) Immigrants estrangers del Tercer Món. Multiculturalitat. Identitat cultural de manera interdisciplinària (3 respostes)
- b) Que prenguéssim vitalitat una borsa de treball pels qui no tenim encara experiència professional (3).
- c) Els sindicats i els partits al segle XXI (2).

amb una resposta: el treball, l'ordenació territorial, Nord/Sud, feminisme, racisme, cultura catalana, cultura rural, sida, drogues, benestar econòmic/malestar social, la joventut dels anys 90, la burocràcia a l'administració, estat/nació/independència, nova configuració a Europa, vida quotidiana i cultura, seguretat ciutadana i mitjans de comunicació social.

4. Sobre plantejament organitzatiu (es proposava la fórmula tancada circumscrita a la comunitat d'investigadors socials o oberta en connexió amb altres institucions o associacions)

El plantejament obert és absolutament majoritari, només matisat per una condició (quan ja s'hagi consolidat la línia interna) o per una fórmula relativista (depenent del tema i del seu plantejament).

Comentari

La consulta no ha estat inútil. Més que res i malgrat la dispersió de les respostes, surten d'aquest sondeig alguns elements que inviten almenys a la reflexió. Apuntem breument el que despunta i el que ens invita amablement a una posició serena i pertinent.

La demanda dels cursos de postgrau fan pensar en la conveniència de satisfer una necessitat dels nous professionals que potser no es troba totalment acomplerta. Dintre d'aquesta suggerència, i al costat d'altres com per exemple l'oportunitat de posta en comú de recerques autònomes i actuals, hom pensa en la necessitat de fer una especial atenció als professionals que volen anar més enllà dels títols i requisits acadèmics i burocràtics facilitats per les diverses universitats.

Especial atenció s'haurà de fer a la necessària intercomunicació entre les diverses institucions, acadèmiques o no, per tal d'anar més enllà dels estrets límits del corporativisme universitari i dels defectes de promoció i de professionalització que comporta. Convertir la sociologia en una ciència viva que respongui a les apetències dels socis com a persones amb motivacions i preocupacions científiques suposa efectivament un repte gens fàcil per l'ACS.

L'àmbit de coneixement de la sociologia urbana i la temàtica de la multiculturalitat no són incompatibles. Conviden a plantejar els problemes que en l'àmbit urbà estan socratrejant durament la nostra societat d'avui; des de la sociologia del coneixement a la de la vida quotidiana, des de la marginació i la pobresa a la mateixa pràctica dels sociòlegs. Es un ampli ventall que abraça de passada temàtiques tan punyents com la política social, el sociolingüisme, la comunicació, la família i un llistat que no s'acaba mai.

Finalment, que el plantejament organitzatiu majoritàriament desitjat sigui la fórmula oberta, ens invita a fer una tasca constant i silenciosa de relació amb altres institucions i associacions que ens permetin, no solament fer-nos conèixer, sinó trencar amb monolitismes que només fan que dur-nos a perilloses limitacions.

Només ens resta que agrair els qui han volgut respondre la nostra consulta. Tenim ara material per debatre i per a prendre decisions.

Raimon Bonal
President de l'Associació Catalana de Sociologia

La vulneritat de la cultura europea

Diuen els entesos que Jean Monnet, el pare d'Europa, opinava ja cap el final de la seva vida que si s'hagués de refer tot, ell començaria per la cultura. Tothom però sap que el carbó, l'acer, el comerç i les finances han constituït un fonament més eficaç que no pas la cultura per a l'estructuració de l'Europa del gran mercat.

Malgrat tot, a Europa se sap que la unió econòmica no acaba d'agradar a tothom i que la unió política es troba molt a mig camí, per tant, davant d'aquest panorama, ¿com no atorgar una importància preponderant a la unió cultural d'Europa com a força generadora d'un nou complex polític i econòmic?.

De fet, la unitat cultural d'Europa és motiu de referència per a molta gent. L'exemple el tenim en les escoles dels països europeus, on els nens aprenen que Leonardo da Vinci fou un italià que morí a França, que Descartes va ser un francès que va viure a Holanda i que va morir a Suècia. També és cert que tenim una història de la filosofia que és plenament internacional, o bé una herència greco-romana, unes tradicions cristianes, les idees del Segle de les Llums i l'impacte de la Revolució Francesa que són visibles arreu d'Europa. Aquesta no es redueix a la Comunitat Europea sinó que també són europees Suècia, Polònia i Hongria.

Ara bé, en un món on apareixen constantment nous problemes socials i en el que les formes de vida, des de l'alimentació fins els hàbits sexuals, es modifiquen tan ràpidament, ¿qui pot creure que una herència comuna sigui suficient per a crear una unitat? Ja no és possible conformar-se amb unes imatges tan tradicionals de la cultura. Només cal recordar que aquesta cultura europea s'ha difós pel món sencer i que avui no existeix cap raó per a considerar els europeus com els propietaris d'una herència que també han fet seva, per exemple, els japonesos o els llatinoamericans.

Diríem, doncs, que existeix una clara subordinació de la cultura a objectius econòmics, a les exigències del mercat cultural i als imperatius de la tecnologia mediàtica. D'aquí que perilli l'autenticitat d'una cultura europea i es transformi tot en una

cultura universal sincrètica sense cap característica pròpia que la defineixi. El model cultural europeu podria ser proper a desaparèixer, a diluir-se en el sí d'un model universal al que Europa hi aporta una contribució considerable, però que no deixa de ser un model d'enlloc.

Fou en la dècada dels vuitanta on es va parlar molt de la casa comuna europea. En els anys noranta hauria de produir-se la materialització d'aquestes paraules. El que no queda massa clar és si la idea de la casa comuna europea té res a veure amb la reconstrucció de la que ja existeix o amb la construcció d'una de nova. Resulta difícil assenyalar on és la frontera entre totes dues. Una cosa sí que és segura, però: aquesta casa no pot ser en un altre lloc, és a dir, ha de ser bastida sobre els fonaments originals. Són fonaments que no són creats ni per la política ni per l'economia, sinó precisament, per la cultura comuna.

Núria Bultà i Barbeta
Professora de Sociologia

Sumari

pag.

- 1 Presentació: l'ACS avui
Raimon Bonal
- 2 Els socis de l'Associació opinen sobre la mateixa
Raimon Bonal
- 4 La vulneritat de la cultura europea
Núria Bultà

Coordinació: Junta de l'Associació Catalana de Sociologia

Secretaria: Montserrat Rovira
Maquetació: Gemma Quesada

Qualsevol soci interessat en publicar un article pot adreçar-se a:

Montserrat Rovira
Societat Catalana de Sociologia
Filial de l'Institut d'Estudis Catalans
Tel.: 318 55 16
dimecres de 4 a 8 de la tarda